

SOSIAALITYÖN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINNIN KRIITTINEN EETOS SAATAVA TAKAISIN

Minna Kivipelto: YTT, tutkimuspäällikkö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Tuija Kotiranta: YTT, dosentti, yliopistonlehtori, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto

minna.kivipelto@thl.fi, tuija.m.kotiranta@jyu.fi

Janus vol. 22 (2) 2014, 172–182

JOHDANTO

Sosiaalityöltä vaaditaan vaikuttavuutta ja näyttöön perustuvia käytäntöjä. Vaikuttavuuden arvioinnin tarve on eri aikoina liitetty sosiaalityön ulkoa päin tuleviin vaateisiin yhteiskunnallisten ilmiöiden hallittavuudesta ja ennustettavuudesta (Pohjola 2012a, 11; Jokiranta 1993, 287). Nykyisin vaikuttavuuden arviointi liitetään yhä useammin osaksi organisatorista tilivelvollisuutta, mihin liitetään käsitteet taloudellinen tehokkuus, valvonta ja kontrolli (Mänttari-van der Kuip 2013), jotka luovat vahvan mielikuvan jostain pelottavasta ja vältettävästä. Arvioinnin mieltäminen pelkästään ulkoa päin tulevaksi vaateeksi on johtanut vaikuttavuusnäkökulmien väistelyyn sen sijaan, että olisi pyritty hakemaan omaan toimintaan soveltuvia lähestymistapoja vaikuttavuuteen. (Pohjola 2012b, 28; Jokiranta 1993, 287.)

Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi ei kuitenkaan ole yhtenäinen paradigma tai suuntaus (Alkin & Christie 2004). Vaikuttavuuden arvioinnin idea ei alunperin ole lähtöisin tehokkuuden ja tilivelvollisuuden vaatimuksista. Esimerkiksi 1930-luvun Yhdysvalloissa haluttiin selvittää, miten lukutaitokampanjoissa on onnistuttu tai olivatko terveyspoliittiset ohjelmat kyenneet vähentämään sairastuvuutta ja kuollei-

suutta (Rossi ym. 1998, 10). Arviointi tähtäsi paitsi ohjelmien parempaan vaikuttavuuteen myös yhteiskunnallisen eriarvoisuuden poistamiseen. Yhteiskunnan heikompiosaisten tilanteen parantamiseen tähtäävän tiedon merkitys on nähtävissä myös Yhdysvalloissa 1960-luvulla Lyndon B. Johnsonin kaudella aloitetussa köyhyysohjelmien arvioinnissa. Kauteen liitetty käsite *The Great Society* sisälsi lukuisan määrän lakeja ja ohjelmia, joiden myötä myös arviointitoiminta lisääntyi. (Mark ym. 2006, 9.)

Sosiaalityön arviointitoiminta käynnistyi voimallisemmin Yhdysvalloissa 1970-luvun alussa. Pidämme Joel Fischerin (1973) artikkelia *Is Casework Effective?* sen eräänä lähtölaukauksena. Fischer havaitsi, että ammatillisen caseworkin näytön puute oli enemmänkin sääntö kuin poikkeus (Fischer 1973, 19). Hän vaati, että sosiaalityön on perustuttava työtappoihin, joiden näyttö tulee osoittaa empiirisesti. Sosiaalityölle hyvin soveltuvaksi tutkimustavaksi Fischer esitti tapauskohtaisen arvioinnin menetelmää (Single System Design) (Bloom ym. 2009). Fischerin into tutkia sosiaalityön vaikuttavuutta liittyy hänen eettiseen näkemykseensä sosiaalityön merkityksestä (Lindqvist 2001). Voimme sanoa, että hän oli aikansa radikaali, hippi ja ihmisoikeustaistelija ja oli sitä edelleen vuonna 2004, kun

hän makasi kadulla mielenosoituksessa ”rauhan ja oikeudenmukaisuuden asi-alla” (Fischer 2004).

Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia toimia Suomessa on tehty sosiaalityön arvioinnin edistämiseksi ja ovatko nämä toimet tukeneet sosiaalityön eettistä velvoitetta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämisestä ja syrjinnän poistamisesta (Talentia 2012, 9). Kyseinen eetos on yhteneväinen kriittisen ja poliittisen arviointisuuntauksen kanssa, jossa tarkastellaan sitä, miten sosiaalityö edistää tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta sekä sarron ja syrjinnän poistamista (Kivipelto 2006, 41–42). Emansipatorinen, radikaali ja transformatiivinen arviointi ovat katkokäsitteitä arvioinneille, joissa arviointeja tehdään yhteiskunnan heikompiosaisten ehdoilla ja tietoa käytetään sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseksi (Mertens 2009, 3). Käsitteenä kriittinen arviointi esiintyy selkeimmin brittiläisessä arviointikirjallisuudessa (esim. Everitt & Hardiker 1996; ks. myös Kazi 2003, 2000; Shaw 1999a, 1999b), mutta tunnistamme arviointisuuntauksen myös yhdysvaltalaisesta ja kanadalaisesta valtaistavan arvioinnin, osallistavan tutkimuksen ja toimintatutkimuksen perinteestä (esim. Mertens 2009; Fetterman 2001; Brisolara 1998; Cousins & Whitmore 1998). Kriittisessä arvioinnissa tutkimuksen eettisten ja poliittisten ulottuvuuksien käsittely on keskiössä (esim. Gray ym. 2009, 64–66; Taylor & Balloch 2005; Preskill 2004; Kushner 2000).¹

Käsitlemme sosiaalityön arviointi- ja vaikuttavuustutkimuksen alkuvaiheita Suomessa 1980–1990-luvuilla ja tilannetta alkuvuonna 2014. Tarkastelemme

erityisesti Stakesin FinSoc-ryhmän² tuottamaa arviointia. Olemme käyneet läpi Stakesin ja FinSocin julkaisusarjassa ilmestyneitä työpapereita ja arviointiraportteja, joita on julkaistu vuosien 1998–2008 aikana yhteensä 61 kappaletta. Käytössämme on ollut mukana myös FinSocin uutiskirje vuosi- silta 1998–2008 (vuosina 1998–2004 nimellä *FinSoc news, Uutiskirje sosiaali- huollon menetelmien arvioinnista* ja vuosina 2005–2008 nimellä *FinSoc Sosiaalialan menetelmien arviointi*). Uutiskirje on ilmestynyt painettuna lehtenä yhteensä 25 kertaa. Lisäksi on käytetty finsoc:laisten muualla julkaisemia arviointiraportteja, tutkimuksia ja selvityksiä. Tuomme esille myös Helsingin sosiaaliviraston työtä vaikuttavuuden arvioinnin edistämässä, koska virasto on ollut arvioinnin alkuaikoina keskeinen FinSocin yhteistyökumppani ja arviointien toteuttaja ja kehittäjä. Aineistona käyttämämme kirjallisuusluettelo on poikkeuksellisen pitkä, koska tarkastelemme tässä puheenvuorossa sosiaalityön arviointia Suomessa yli kolmenkymmenen vuoden ajanjaksolla. Laajan kirjallisuusluettelon tarkoituksena on myös antaa lukijoille mahdollisuus jäljittää näkemyksemme muodostuminen.

Käyttämämme aineiston lisäksi sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämistyötä on tehty paljon esimerkiksi Lapin yliopistossa ja sosiaalialan osamiskeskuksissa (ks. esim. Kemppainen ym. 2010). Tähän kehittämistyöhön ei tässä puheenvuorossa ole mahdollisuutta keskittyä tarkemmin.

ARVIOINNIN ALKUVAIHEITA SUOMALAISESSA SOSIAALITYÖSSÄ

1980-luvun jälkipuoliskolla käsitteet arviointi, arviointitutkimus ja evaluatio alkoivat esiintyä sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Tapani Purola, Kyösti Urponen ja Harri Sintonen julkaisivat vuonna 1987 sosiaalihuollon julkaisusarjassa raportin *Vaikuttavuuden arvioinnin mahdollisuuksista ja menetelmistä sosiaalihuollossa* (Purola ym. 1987). Raportin esipuhe alkaa lakonisesti: ”Suomessa on poikkeuksellisen niukasti evaluatiotutkimusta sosiaalihuollossa...” Vielä esitettiin myös epäilyksiä siitä, voiko sosiaalihuollollisia vaikutuksia ylipäänsä arvioida. Konkreettisiin malleihin tarttuivat Juha Kääriäinen (1989) ja Juhani Iivari (1989) julkaisussa *Sosiaalihuolto maailmanparantajana?* He vastasivat haasteeseen esittämällä kaksi varsin erilaista mallia, jotka kuitenkin lähtivät sosiaalihuollollisista peruskysymyksistä ihmisten hyvinvointiin liittyvien vaikutusten esiin saamiseksi. Samalla tehtävä todettiin varsin vaikeaksi hahmottaa:

Kuka sosiaalipolitiikan tutkija osaa yksiselitteisesti määrittellä esimerkiksi, mitä oikeastaan tarkoittavat suomalaisen sosiaalihuollon tavoitteiksi esitetyt ’yksilön, perheiden ja yhteisöjen turvallisuus’ tai ’kasvumahdollisuuksien takaaminen’? (Kääriäinen 1989, 25).

Alkoi syntyä paljon siteerattuja arviointeja, kuten Marketta Rajavaaran (1992) *Tavallisesta perheestä tapaukseksi*. Muistamme, miten alan opiskelijoiden mielestä kyseinen tutkimus oli suorastaan hätkähdyttävä tuodessaan esille, että sosiaalityö ei aina tuotakaan hyviä vaikutuksia vaan suorastaan vahvistaa

huono-osaisuutta. Myös konstruktivistinen tutkimus käsitteli samoja teemoja osoittaessaan, miten hienovaraisesti sosiaalityöntekijä voi käyttää valtaansa viedessään keskustelua haluamaansa suuntaan. Samalla saatiin esille asiakkaan ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen liittyviä vaikuttavuuden elementtejä (esim. Rostila 1997; Jaatinen 1996; Jokinen ym. 1995; Kääriäinen 1994). Tämän vuoksi on kuitenkin varsin hämmästyttävää, että konstruktivistinen tutkimus on pitänyt tiukan pesäeron arviointitutkimuksen lajityyppiin aina nykypäivään saakka.

FINSOCIN JA HELSINGIN SOSIAALIVIRASTON ARVIOINTITOIMINTA VUOSINA 1997–1999

Stakes toteutti vuosina 1997–1999 *Sosiaalihuollon menetelmien arviointi (FinSoc)* -projektin. Projektin jälkeen toiminta vakiinnutettiin ja vuosien 2000–2005 kuluessa nimeksi tuli *Sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä FinSoc* ja vuosien 2006–2008 aikana *Sosiaalipalvelujen arviointiryhmä FinSoc*. Ohjelma- ja makrotason sijaan keskityttiin sosiaalihuollossa käytettäviin menetelmiin ja niiden vaikutusten arviointiin (Mäntysaari 1997, 1–2). Missiona oli arviointi yhteiskunnallisen muutostyön välineenä. Stakesissa tuohon aikaan johtajana toiminut Aulikki Kananoja (1998, 4–5) kytki arviointimission sosiaalihuollon ammattilaisten eettiseen velvoitteeseen:

Lähtöolettamukseni on, että sosiaalityöntekijöillä sekä yksilöinä että ammattikuntana on sisäänrakennettu tarve seurata, tulevatko asiakkaat autetuiksi, muuttuuko heidän elämäntilanteensa – joko sosiaalityön tai muiden tekijöi-

den vaikutuksesta. Kuka haluaisi tehdä työtä, jolla ei ole mitään merkitystä tai vaikutusta?

FinSocin tavoitteena oli arviointikulttuurin vakiinnuttaminen Suomeen (Karjalainen 2003). Se lähestyi tehtävää sosiaalityön omilla tarpeilla, ei ulkoa päin tulevilla managerialistisilla tavoitteilla. Arviointi haluttiin liittää osaksi käytännön toimintaa. Idea ei toki ollut uusi. Laura Yliruka (1998) kirjoitti vuonna 1998, että ”Mary Richmond puhui jo kahdeksankymmentä vuotta sitten arvioinnin tärkeydestä osana sosiaalityötä.”

FinSoc lähestyi asiaa erilaisten vuosittain vaihtuvien teemojen kautta, kuten itsearviointi, empowerment, responsiivinen arviointi ja kehittävä arviointi³. FinSoc koulutti myös arviointiosaajia *Arviointitutkimuksen päivillä* ja laajemmissa hyvinvointipalvelujen arvioinnin koulutuksissa vuodesta 1999 lähtien.⁴

Ilmari Rostila ja Mikko Mäntysaari julkaisivat vuonna 1997 suomalaisen sovelluksen tapauskohtaisesta arvioinnista (single-case evaluation). Lähes 15 vuotta julkaisun ilmestymisen jälkeen THL on toteuttanut hankkeen, jossa mallin pohjalta on kehitetty aikuisosiaalityöhön arviointimittari AVAIN. Mittari pohjautuu tavoitteellisen sosiaalityön periaatteisiin, jolloin asiakas itse on mukana määrittelemässä ja arvioimassa tavoitteita, menetelmiä ja tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavia tilannetekijöitä. (Kivipelto ym. 2013.)

Stakesin ja Helsingin sosiaaliviraston tekemällä tiiviillä yhteistyöllä oli arviointitoiminnan kehittymisessä merkittävä rooli oli. Sosiaalivirastossa ensimmäinen vaikuttavuushanke käynnistyi jo 1980-luvun lopulla. Vaikuttavuuden arviointiin ja arviointikäytäntöjen leviämiseen ei kuitenkaan vielä ollut riittävästi tietoa ja taitoa. Uusien arviointimallien sisäänajo hiipui pahimpaan lama-aikaan vuosina 1991–92, jolloin asiakasmäärä kolminkertaistui yhdessä vuodessa eikä työntekijöillä ollut valmiuksia uusien käytäntöjen opiskeluun. (Korteniemi & Borg 2008, 50.)

Vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen käynnistettiin uudelleen Helsingin sosiaalivirastossa 2000-luvun alussa (Högnabba & Peitola 2005; Korteniemi 2005; Paasio 2005; Mannerström & Borg 2005). Huomioitavaa mielestämme on, että myös sosiaaliviraston arviointihankkeita luonnehti kiinnostus kehittää palveluita vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita, eli arviointi ei lähtenyt hallinnon ja tehokkuuden vaatimuksista. Tärkeää työlle oli kuitenkin sosiaaliviraston johdon tuki ja vuonna 2003 viraston johtoryhmässä hyväksytyt Sosiaaliviraston arvioinnin kehittämis- ja arviointisuunnitelma vuoteen 2010 (Sosiaaliviraston arvioinnin... 2003). Hyvinvointipalvelujen arvioinnin PD-koulutukseen osallistuneet asiantuntijat olivat arvioinnin kehittämistyössä keskeisiä toimijoita.

Helsingin sosiaalivirastossa vaikuttavuuden arvioinnissa päästiin sosiaalityössä varsin pitkälle, kuten Tuula Jauhiainen (2006, 28) toteaa arviointiraporttinsa johtopäätöksissä:

Jälkikuntoutusyksikön työn ja tavoitteiden kannalta asiakkaiden tilanteissa tapahtuvat muutokset ovat myönteisiä ja vahvistavat käsitystä siitä, että päihdekuntoutujien tilanne kohenee pitkällä

aikavälillä ja hitaasti. Muutokset myös näyttävät säilyvän monilla elämänalueilla. -- Yksikön seuranta osoittaa, että asiakkaiden elämäntilanteessa tapahtuvat konkreettiset muutokset tapahtuvat kuntoutumisen myötä pääasiassa niillä elämänalueilla ja niissä asioissa, joihin kuntoutujat voivat omilla valinnoillaan itse vaikuttaa. Vaikeimmin ja hitaimmin näyttävät kohenevan erilaisiin rakenteellisiin tekijöihin liittyvät asiat (esim. toimeentuloloukut).

Helsingin sosiaalivirastossa tehtyjen arviointihankkeiden avulla on mahdollista antaa vastauksia kysymykseen vaikuttavuuden arvioinnin konkreettisista hyödyistä asiakkaiden kannalta (Julkuinen 2007; Korteniemi 2006). Yksikkö voi hyödyntää empiiristä tietoa siitä, mitkä asiat jälkikuntoutuksessa ovat asiakkaiden kuntoutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Asiakkaiden erilaiset kuntoutumispolut pystytään tunnistamaan ja seurantatietoa on käytetty yksikön toiminnan kehittämisessä. (Korteniemi ym. 2012, 96–97.)

Edellä läpikäytyjen esimerkkien perusteella väitämme, että Suomessa oli vahvaa pyrkimystä kehittää huonoimmassa asemassa olevien ihmisten äänen esiintuovaa vaikuttavuuden arviointia. Tämä näkyi myös erilaisten osallistavien ja valtaistavien arviointimallien tutkimisena ja kehittämisenä (esim. Högnabba 2008; Kivipelto 2008; Kotiranta 2008; Yliruka 2006; Krogstrup 2004a, 2004b; Rauhala 1999; Shaw 1999c).

1990-luvulle tultaessa toimintaympäristö ja keskusteluilmapääri muuttuivat. Talouden ja kustannusten säästäminen alkoi nousta keskiöön ja FinSocin toimintaan alkoi kohdistua ristiriitaisia

odotuksia (Haverinen 2006, 9). Pekka Karjalaisen (2013) näkemys on, että FinSoc teki alkuvaiheessaan sen tehtävän, joka sillä oli arviointikulttuurin vakiinnuttamisessa. Tulkintamme on, että FinSocin panoksen ansiosta Suomeen rantautui alan sisältä tuleva, käytännön toimintaan kytkeytyvä arviointinäkemys – eri tavoin kuin esimerkiksi Ruotsissa, jossa Socialstyrelsen on ajanut systemaattisiin kirjallisuuskatsauksiin perustuvaa näkemystä vaikuttavuuden arvioinnista (Socialstyrelsen 2013; ks. myös Ronnby 2010). FinSocin kehittämistyö loi maaperän sosiaalityön ytimestä nousevalle vaikuttavuuden arvioinnille.

KRIITTINEN ARVIINTI EDISTÄÄ SOSIAALITYÖN PERUSARVOJEN TOTEUTUMISTA

2010-luvulle tultaessa vaikuttavuutta on alettu vaatia lähes kaikissa valtakunnallisissa linjauksissa ja ohjelmissa (esim. Hallitusohjelma 2011; Valtioneuvoston kanslia 2011; Kaste-ohjelma 2012). Samalla sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tutkivia ja kehittäviä tahoja on yhä vähemmän. FinSocin toiminnan luonne muuttui Stakesin ja KTL:n fuusioituessa Terveysten ja hyvinvoinnin laitokseksi (THL), jossa FinSoc toimii nykyisin seitsemän hengen tiiminä osana Menetelmien ja käytäntöjen arviointiyksikköä. Helsingin sosiaaliviraston arviointiyksikkö lakkautettiin vuoden 2013 alussa sosiaali- ja terveysvirastojen yhdistyessä.

Päätöksenteossa on koittanut rakennemuutosten ja suurten yhteenliittymien aika. Poliitikot eivät ole kiinnostuneita sosiaalityön kehittämistoimista, vaan

tie kulkee kohti laajoja ja monialaisia hankkeita. Kansallisesti ei ole havaittavissa 1980–1990-luvuilla ilmennyttä eri ministeriöiden konkreettista tukea vaikuttavuuden arvioinnin tutkimukselle ja kehittämiselle. Kehitys on paradoksaalista: samalla kun vaikuttavuus on alkanut kiinnostaa päätöksentekijöitä, sen tekemiseen on yhä vähemmän edellytyksiä. Suomessa kriittinen ja transformatiivinen arviointi, valtaistava arviointi ja toimintatutkimukselliset menetelmät näkyvät harvoin arviointia koskevissa keskusteluissa.

Tilanne ei kuitenkaan anna oikeutusta antautua tilivelvollisuutta ja tehokkuutta korostavan arviointiparadigman alle. Tarkastelumme perusteella sosiaalityön arviointitoiminnassa on ollut havaittavissa kriittisen arvioinnin elementtejä, joita on mahdollista vahvistaa, jos niin halutaan. FinSocin tuomat arviointimenetelmät ja -lähestymistavat, kuten empowerment, responsiivinen arviointi ja kehittävä arviointi, ovat sisältäneet ajatuksen palvelujen käyttäjien näkökulman vahvistamisesta arvioinnissa. Helsingin sosiaaliviraston arviointihankkeiden avulla on saatu tietoa siitä, miten sosiaalityön asiakkaat saavat tarvitsemansa avun ja tuen. THL:n kehittämä AVAIN-mittari pyrkii nostamaan asiakkaiden näkemykset työntekijöiden näkemysten rinnalle arviointitiedon tuottamisessa. Asiakas on ollut keskiössä, mutta kehitys on tältä osin vielä kesken. Kriittiseltä arvioinnilta edellytettävää toimintojen, käytäntöjen ja rakenteiden muuttamiseen kykenevää arviointia tarvitaan vielä lisää.

Miksi tilanne on johtanut siihen, että sosiaalityön eettisissä ohjeissa (Talentia 2012) mainitut perusarvot, kuten epä-

oikeudenmukaisuuden ja syrjinnän vastustaminen eivät ole riittävästi todentuneet arvioinneissa? Näkemyksemme on, että periaatteet jäävät tyhjiksi lauseiksi ilman yhteiskunnallisen kriittisen ja emansipatorisen tutkimus- ja teoriaperinteen hallitsemista. Suomessa sosiaalityö ei kohdistu rakenteisiin, jotka aiheuttavat yksilöille ongelmia. Yhteiskunnallisia ongelmia pyritään ratkomaan yksilötasolla, paneutumalla asiakkaan ja ongelman väliseen suhteeseen (Juhila 2008, 61). Kriittisiä ja emansipatorisia teorioita tarvitaan, jotta voidaan tuottaa tietoa muutoksesta, jota taas tarvitaan sosiaalisten ongelmien poistamiseksi. On myös tuotettava tietoa siitä, millaiset työmenetelmät ja palvelujen organisointitavat ovat vaikuttavia erilaisten ryhmien kanssa työskennellessä (Karjalainen 2012, 189). Kaikki tämä ei mahdollistu pelkästään osallistavilla metodeilla, vaan epäoikeudenmukaisuutta ja sortoa on voitava poistaa kriittisen tiedon avulla (Orme & Shemmings 2010, 23–24). Ensimmäinen täytyy ajattelutapojen muuttua, vasta sitten muuttuvat toiminta ja rakenteet (Sepänen-Järvelä 1999, 203–208).

Arviointitietoa ei näkemyksemme mukaan ole kyetty viemään tarpeeksi hyvin päätöksenteon välineeksi. Tästä ei voi syyttää pelkästään hallintoa. Kuntapäätöksenteossa on tukeuduttava tiedon sirpaleisiin: systemaattisesti toteutettujen arviointien sijaan tiedon aukkoja pyritään täyttämään pienimuotoisilla selvityksillä ja kyselyillä. (Kivipelto & Saikkonen 2013, 319.) Näkemyksemme on, että kunnista puuttuu osaamista ja tukevia rakenteita, joilla vaikuttavuustietoa voidaan hyödyntää (Rautajoki ym. 2014). Pekka Karjalainen (2008, 4) totesi toimittaessaan

viimeistä FinSocin uutiskirjettä, että ”... arviointia ei ole olemassa itsessään, vaan se on aina olemassa suhteessa ympäröiviin olosuhteisiin.” Näkökulma on mitä ajankohtaisiin, jos halutaan saada asiakkaat, alueen asukkaat ja palvelujen käyttäjät aidosti mukaan palvelujen kehittämiseen, ei vain tiedon tuottamisen kohteiksi (esim. Närhi ym. 2013, 118–121).

FinSocin alkuaikoina Stakesissa oli varsin hyvä tietämys siitä, millaisia sosiaalihuollon arviointihankkeita oli käynnissä eri puolilla Suomea (Karjalainen 2013). Nykyisin vastaavaa kokoavaa tietoa ei taida olla enää kenelläkään. Vaikuttavuuden arviointiin tarvitaan vahvennusta, jotta tuotettu arviointitieto myös levittyy ja juurtuu käytäntöihin. Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin vahvistaminen on erityisen tärkeää aikakautena, jolloin tavoitteena on tuottaa laajoja tiederajat ylittäviä käytäntöjä ja rakenteita. Tämä edellyttää sosiaalityössä valtakunnallista koordinaatiota. Korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja sosiaalialan osaamiskeskukset ovat ratkaisevassa roolissa siinä, millaiseksi sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi muodostuu tulevissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteissa (Rautajoki ym. 2014). Sosiaalityön asiantuntijoiden on hyvä tuoda esille oma näkemyksensä siitä, millaista vaikuttavuuden arviointia alalla tarvitaan. Arviointi, jonka avulla voidaan vähentää syrjäytymistä, edistää erityisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeudenmukaisuutta, osallisuutta ja tasa-arvoa, palvelee myös sosiaalityön perusarvoja ja eettisiä velvoitteita.

VIITTEET

1 Kriittinen kasvatustiede on ollut merkittävässä roolissa osallistavien, valtaistavien ja toimintatutkimuksellisten suuntausten kehittämisessä (Carr & Kemmis 1986). Melvin Mark, Jennifer Greene ja Ian Shaw (2006, 9) mainitsevat erityisesti Paulo Freiren työn sorrettujen vapautukseen tähtäävän pedagogiikan luomisessa (esim. Freire 2005/1970). Tätä taustaa vasten nykyinen innostus ”osallistamiseen” tuntuu hieman pyörän keksimiseltä uudelleen.

2 Aineiston tarkastelussa on pohdittu tarkoin käsitteistön käyttämistä, koska monet käsitteet ovat muuttuneet ajan myötä. Tämä on näkynyt myös FinSocin toimintaa kuvaavissa nimissä: *Sosiaalihuollon menetelmien arviointi FinSoc* (1997–1999), *Sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmä FinSoc* (2000–2005) ja *Sosiaalipalvelujen arviointiryhmä FinSoc* (2006–2008).

3 FinSocin alkuaikoina panostus oli vahvaa, se toi uusia arviointimalleja ja -teorioita Suomeen ja myös myös toteutti lukuisan määrän arviointitutkimuksia (esim. Karjalainen 2000, 2004; Karjalainen & Blomgren 2004; Haverinen ym. 2003; Rostila 2001; Rostila & Torniainen 1999), työmenetelmien (esim. Hinkka ym. 2006; Harkko ym. 2005; Westman ym. 2005) ja arviointimenetelmien arviointeja (esim. Peitola 2005; Högnabba 2008). Tuotettiin tietoa arvioinnin teorioista, menetelmistä, arvoista ja arvioinnin erilaisista tieteellis-filosofisista lähtökohdista (Stakes, FinSoc 2001). Tiedonkäsitysten osalta esillä olivat erityisesti realismi ja realistinen arviointi (esim. Peitola 2005; Karjalainen & Blomgren 2004) sekä erilaiset tulkinnalliset lähestymistavat (esim. Rauhala 1999).

4 Ensimmäinen pitkä koulutus toteutettiin FinSoc-projektin ja Tampereen yliopiston yhteistyönä tekemänä *Hyvinvointipalvelujen arvioinnin PD-koulutuksena* 1999–2002. Tuolloin keskeiset ministeriöt (VM, STM ja OPM) näkivät arvioinnin tukemisen merkityksen ja tukivat taloudellisesti koulutusta. (Maaniittu 1999.) Toinen pitkä koulutusohjelma järjestettiin vuosina 2005–2007 Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmeniassa nimellä *Hyvinvointipalvelujen vaikuttavuuden arvi-*

oinnin *Diploma-ohjelma*. (Kotiranta 2007.) Sekä Palmenia että FinSoc järjestivät myös lyhyempiä koulutuksia eri puolilla maata yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa. Ryhmän asiantuntijat olivat kysytyjä luennoitsijoita ja kouluttajia.

KIRJALLISUUS

- Alkin, Marvin C. & Christie, Christina A. (2004) *An Evaluation Theory Tree*. Teoksessa Marvin C. Alkin (toim.) *Evaluation Roots. Tracing Theorists' Views and Influences*. Thousand Oaks: Sage, 12–65.
- Bloom, Martin & Fischer, Joel & Orme, John G. (2009) *Evaluating Practice. Guidelines for the Accountable Professional*. 6th edition. Harlow: Pearson Education.
- Brisolara, Sharon (1998) *The History of Participatory Evaluation and Current Debates in the Field*. *New Directions for Evaluation* 1998 (80), 25–41.
- Carr, Wilfred & Kemmis, Stephen (1986) *Becoming Critical: Education Knowledge and Action Research*. London: Routledge.
- Cousins, J. Bradley, & Whitmore, Elizabeth (1998) *Framing Participatory Evaluation*. *New Directions for Evaluation*, 1998 (80), 5–23.
- Everitt, Angela, & Hardiker, Pauline (1996) *Evaluating for Good Practice*. London, UK: Macmillan.
- Fetterman, David M. (2001) *Foundations of Empowerment Evaluation*. Thousand Oaks: Sage.
- Fischer, Joel (2004) *Comments on evil*. <http://www2.hawaii.edu/~jfisher/> Luettu 14.10.2013.
- Fischer, Joel (1973) *Is Casework Effective? A Review*. *Social Work* January (1), 5–20.
- Freire, Paulo (2005/1970) *Sorrettujen pedagogiikka*. [Suom. Joel Kuortti.] Tampere: Vastapaino.
- Gray, Mel & Plath, Debbie & Webb, Stephen A. (2009) *Evidence-Based Social Work. A Critical Stance*. London: Routledge.
- Hallitusohjelma (2011) *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011*. Helsinki: Valtioneuvosto. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp> Luettu 14.10.2013.
- Harkko, Jaakko & Haverinen, Riitta & Koivisto, Juha (2005) *Alustava kirjallisuuskat-
saus osallistavan arvioinnin vaikutuksista sosiaalityössä*. FinSoc. Työpapereita 5. Helsinki: Stakes.
- Haverinen, Riitta (2006) *Noin viisi vuotta eteenpäin*. FinSoc, Sosiaalialan menetelmien arviointi 2006 (2), 9–14.
- Haverinen, Riitta & Siltaniemi, Aki & Andersson, Sirpa & Kemppainen, Erkki & Maaniittu, Maisa & Londén, Pia (2003) *Sosiaaliasiamiestoiminta käynnistyi – alkuvaiheen arviointi*. FinSoc & Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Arviointiraportteja 1. Helsinki: Stakes.
- Hinkka, Terhi & Koivisto, Juha & Haverinen, Riitta (2006) *Kartoittava kirjallisuuskat-
saus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista*. FinSoc. Raportteja 12. Helsinki: Stakes.
- Högnabba, Stina (2008) *Muuttaako asiakkaiden puhe työkäytäntöjä? Tutkimus Bikva-arviointimenetelmän vaikutuksista*. Raportteja 34. Helsinki: Stakes.
- Högnabba, Stina & Peitola, Petri (2005) *Perussosiaalityön arviointityökaluja etsimässä*. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist & Sakari Kainulainen (toim.) *Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet*. FinSoc. Työpapereita 3. Helsinki: Stakes, 107–121.
- Iivari, Juhani (1989) *Vaikuttavuustutkimuksen – erityisesti intervention – menetelmästä sosiaalihuollossa*. Teoksessa Juha Kääriäinen & Juhani Iivari: *Sosiaalihuolto maailmanparantajana? Vaikuttavuustutkimuksen ongelmasta sosiaalihuollossa*. Sosiaalihuollon julkaisuja 4. Helsinki, 51–78.
- Jaatinen, Jaana (1996) *Terapeuttinen keskustelutodellisuus: Diskurssianalyttinen tutkimus alkoholiongelmiin sosiaaliterapeuttisesta hoidosta*. Tutkimuksia 72. Helsinki: Stakes.
- Jauhiainen, Tuula (2006) *Päihdehuollon jälkikuntoutus. Asiakastyön seurantaraportti*. Selvityksiä 5. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (toim.) (1995) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat: konstruktionistinen näkökulma*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jokiranta, Harri (1993) *Arviointi ja sosiaalityö*. Teoksessa Riitta Granfelt, Harri Jokiranta, Synnove Karvinen, Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (1993) *Mo-*

- nisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 285–314.
- Julkunen, Ilse (2007) Käytäntöjen arvioinnin peruselementtejä. *FinSoc, Sosiaalialan menetelmien arviointi 2007* (2), 10–12.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila. *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 48–81.
- Kananoja, Aulikki (1998) Arviointi ammattilaisen eettisenä velvoitteena. *FinSoc news 1998* (2), 4–5.
- Karjalainen, Pekka (2000) Marjalan monipalveluhanke. Asukastoimintaa ja tietoyhteiskunnan palveluja. Aiheita 22. Helsinki: Stakes.
- Karjalainen, Pekka (2003) Osallisuutta odotetaan ja näyttöä vaaditaan. *FinSoc news 2003* (1), 1–2.
- Karjalainen, Pekka (2004) Uudenlaisia otteita ja kertaustyyliä. Lähiöuudistus 2000-ohjelman arvioinnin loppuraportti. Suomen ympäristö 703. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Karjalainen, Pekka (2008) *FinSocin* horisontista. *FinSoc, Sosiaalialan menetelmien arviointi 2008* (1), 3–4.
- Karjalainen, Pekka (2012) Realistinen arviointi kuntouttavan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.) (2012) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 162–198.
- Karjalainen, Pekka (2013) *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Menetelmien ja käytäntöjen arviointiyksikkö*, *FinSoc-tiimi*. Henkilökohtainen tiedonanto. 8.10.2013.
- Karjalainen, Pekka & Blomgren, Sanna (2004) Oikorata vai mutkatie? Sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja nuorille. *FinSoc. Arviointiraportteja 2*. Helsinki: Stakes.
- Kaste-ohjelma (2012) *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2012–2015*. Julkaisuja 2012 (1). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kazi, Mansoor A. F. (2000) *Contemporary Perspectives In The Evaluation Of Practice*. *British Journal of Social Work* 30 (6), 755–768.
- Kazi, Mansoor A. F. (2003) *Realist Evaluation in Practice*. London: Sage.
- Kemppainen, Tarja & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Niskala, Asta & Ojaniemi, Pekka & Vesterinen, Kerttu (2010) *Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet* Lapista. Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Lapin sosiaalityön kehittämisyksikkö. Julkaisuja 32. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.sosiaalikalleg.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaistu32_kansineen_nettiin.pdf Luettu 14.10.2013.
- Kivipelto, Minna (2008) *Osallistava ja valtaistava arviointi*. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Työpapereita 17. Helsinki: Stakes.
- Kivipelto, Minna (2006) *Sosiaalityön kriittinen arviointi*. Sosiaalityön kriittisen arvioinnin perustelut, teoriat ja menetelmät. Akateeminen väitöskirja. Julkaisusarja A3. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (toim.) (2013) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin*. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Raportteja 8. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kivipelto, Minna & Saikkonen, Paula (2013) *Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. Yhteiskuntapolitiikka* 78 (3), 313–321.
- Korteniemi, Pertti (2005) *Yksilökohtaisen palveluohjausprojektin realistinen arviointi*. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist & Sakari Kainulainen (toim.) *Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet*. *FinSoc. Työpapereita 3*. Helsinki: Stakes, 122–134.
- Korteniemi, Pertti (2006) *Kokemuksia sosiaalityön arvioinnista Helsingissä*. *FinSoc, Sosiaalialan menetelmien arviointi 2006* (1), 24–28.
- Korteniemi, Pertti & Borg, Pekka (2008) *Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?* Työpapereita 23. Helsinki: Stakes.
- Korteniemi, Pertti & Kotiranta, Tuija & Kivipelto, Minna (2012) *Kokemuksia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamisesta. Kriittisiä kohtia ja kehittämistarpeita*. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.) (2012) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 89–115.

- Kotiranta, Tuija (2008) Aktivoinnin paradoksit. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 335. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kotiranta, Tuija (2007) Hyvinvointipalvelujen vaikuttavuuden arvioinnin Diplomaohjelma päättyi. *FinSoc, Sosiaalialan menetelmien arviointi* 2007 (2), 25.
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2004a) Asiakaslähtöinen Bikva-malli. *FinSoc. Arviointiraportteja* 1. Helsinki: Stakes.
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2004b) Kompetenssi-arviointimalli – Työyhteisön kehittämisen väline. *FinSoc. Arviointiraportteja* 3. Helsinki: Stakes.
- Kushner, Saville (2000) *Personalizing Evaluation*. London: Sage.
- Kääriäinen, Juha (1994) Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. *Julkaisuja* 1. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskus.
- Kääriäinen, Juha (1989) Evaluaatiotutkimuksen perinteestä ja suomalaisen sosiaalihuollon vaikuttavuuden arviointimahdollisuuksista. Sosiaalihuollon vaikuttavuutta koskevan tutkimusprojektin esitutkimusraportti. Teoksessa Juha Kääriäinen & Juhani Iivari: *Sosiaalihuolto maailmanparantajana? Vaikuttavuustutkimuksen ongelmasta sosiaalihuollossa*. *Julkaisuja* 4. Helsinki: Sosiaalihuollon, 1–49.
- Lindqvist, Tuija (2001) Joel Fischer vaikuttavuustutkimuksen pioneeri. *FinSoc news* 2001 (1), 18–19. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77525/Finsoclehti0101.pdf?sequence=1> Luettu 14.10.2013.
- Maaniittu, Maisa (1999) *FinSocin horisontista*. *FinSoc news* 1999 (3), 3.
- Mannerstöm, Kaija & Borg, Pekka (2005) Tehokas arviointimenetelmä lisää aikuisosiaalityön suunnitelmallisuutta. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist & Sakari Kainulainen (toim.) *Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet*. *Finsoc. Työpapereita* 3. Helsinki: Stakes, 72–86.
- Mark, Melvin M. & Greene, Jennifer C. & Shaw, Ian F. (2006) Introduction. *The Evaluation of Policies, Programs, and Practices*. Teoksessa Ian F. Shaw, Jennifer C. Greene & Melvin M. Mark (toim.) *The Sage Handbook of evaluation*. London: Sage, 1–30.
- Mertens, Donna M. (2009) *Transformative Research and Evaluation*. New York: The Guilford Press.
- Muuri, Anu (2008) *Sosiaalipalveluja kaikille ja kaiken ikää*. *Tutkimuksia* 178. Helsinki: Stakes.
- Mänttäri-van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? *Yhteiskuntapolitiikka*, 78 (1), 5–19.
- Mäntysaari, Mikko (1997) *FinSoc edistää menetelmien arviointia*. *FinSoc news* 1997 (1), 1–2.
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matties, Aila-Leena (2013) Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehtoja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 113–145.
- Orme, Joan & Shemmings, David (2010) *Developing Research Based Social Work Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Paasio, Petteri (2005) Helsingin sosiaaliviraston strategia, arviointi ja tapauskohtaisen realistisen arvioinnin hankkeet. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist & Sakari Kainulainen (toim.) *Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet*. *Finsoc. Työpapereita* 3. Helsinki: Stakes, 34–49.
- Peitola, Petri (2005) Arvioinnin soveltuvuus sosiaalityössä. Tapausena realistinen arviointi huumeongelmaisen yksilökohtaisessa palveluohjauksessa. *FinSoc. Työpapereita* 4. Helsinki: Stakes.
- Pohjola, Anneli (2012a) *Moniulotteinen vaikuttavuus*. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9–15.
- Pohjola, Anneli (2012b) *Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus*. Teoksessa Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.) (2012) *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–42.
- Preskill, Hallie (2004) *The Transformational Power of Evaluation, Passion, Purpose and Practice*. In Marvin C. Alkin (toim.) *Evaluation Roots. Tracing Theorists' Views and Influences*. Thousand Oaks: Sage, 343–355.
- Purola, Tapani & Urponen, Kyösti & Sintonen, Harri (1987) *Vaikuttavuuden arvi-*

- oinnin mahdollisuuksista ja menetelmistä sosiaalihuollossa. Julkaisuja 18. Helsinki: Sosiaalihuolto.
- Rajavaara, Marketta (1992) Tavallisesta perheestä tapaukseksi. Sosiaalitoimiston asiakastyö arvioinnin kohteena. Lahti: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1999) Responsiivinen evaluointi – yksi mahdollisuus paikallisen sosiaalipolitiikan arviointitutkimukseen. *FinSoc news* 1999 (2), 1–3.
- Rautajoki, Arto & Suojanen, Riitta & Kivipelto, Minna (2014) Voiko sosiaalityön tutkimus ja kehittäminen muuttaa käytäntöjä? Kokemuksia valtakunnallisen ja alueellisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteistyön vaikutuksista. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2014 (1), 110–115.
- Ronby, Alf (2010) Vaatimus näyttöön perustuvista menetelmistä tukahduttaa sosiaalityötä. *Sosiaalietieto* 6–7 (10), 24–25.
- Rossi, Peter H. & Freeman, Howard E. & Lipsey, Mark W. (1998) *Evaluation: A Systematic Approach*. 6th Edition. Sage Publications: Newbury Park.
- Rostila, Ilmari (2001) Sosiaalisen kuntoutuksen mekanismit. Monet-projektin realistinen arviointi. *FinSoc. Arviointiraportteja* 3. Helsinki: Stakes.
- Rostila, Ilmari (1997) Keskustelu sosiaaliluokilla: Sosiaalityön arki sosiaalitoimiston toimeentulokeskusteluissa. *Acta Universitatis Tamperensis* 547. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rostila, Ilmari & Mäntysaari, Mikko (1997) Tapauskohmainen evaluointi sosiaalityön välineenä. *Raportteja* 212. Helsinki: Stakes.
- Rostila, Ilmari & Tornainen, Kati (1999) MIKÄ TOIMII? Monet-projektin toiminnan väliarviointi 1999. *FinSoc. Työpapereita* 6. Helsinki: Stakes.
- Seppänen-Järvelä, Riitta (1999) Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. *Tutkimuksia* 104. Helsinki: Stakes.
- Shaw, Ian (1999a) *Evidence For Practice*. Teoksessa Ian Shaw & Joyce Lishman (toim.) *Evaluation And Social Work Practice*. London: Sage, 14–40.
- Shaw, Ian (1999b) *Qualitative Evaluation*. London: Sage.
- Shaw, Ian (1999c) *Evaluoi omaa työtäsi: Reflektiivisen ja vahvistavan evaluaation opas*. [Käännös: Laura Yliruka]. *FinSoc. Työpapereita* 4. Helsinki: Stakes.
- Socialstyrelsen (2013) *Metodguide för socialt arbete*. <http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/metodguide> Luettu 14.10.2013.
- Sosiaaliviraston arvioinnin kehittämis- ja toteuttamissuunnitelma vuoteen 2010 (2003) Hyväksytty Helsingin sosiaaliviraston johtoryhmän kokouksessa 2.12.2003.
- Stakes, FinSoc (2001) *Arviointi sosiaalipalveluissa. Katsaus arvioinnin peruskysymyksiin*. *FinSoc. Työpapereita* 3. Helsinki: Stakes.
- Talentia (2012) *Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet*. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Taylor, David & Balloch, Susan (2005) *The Politics of Evaluation: An Overview*. Teoksessa David Taylor & Susan Balloch (toim.) *The Politics of Evaluation. Participation and Policy Implementation*. Bristol: Policy Press, 1–17.
- Valtioneuvoston kanslia (2011) *Poliittisen päätöksenteon tietopohjan parantaminen – tavoitteet todeksi. Poliittikkoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämistyöryhmän raportti*. Julkaisusarja 8. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://vnk.fi/julkaisukansio/2011/j08-poliittisen-paatoksenteon-j12-povi-sv-j13-povi-en/j08-poliittisen-paatoksenteon/fi.pdf> Luettu 14.10.2013.
- Westman, Riikka & Haverinen, Riitta & Ristikartano, Veera & Koivisto, Juha & Malmivaara, Antti (2005) *Perheinterventioiden vaikuttavuus. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus*. *FinSoc. Arviointiraportteja* 5. Helsinki: Stakes.
- Yliruka, Laura (2006) *Kuvastin. Reflektiivinen itse- ja vertaisarviointimenetelmä sosiaalityössä*. *Työpapereita* 15. Helsinki: Stakes.
- Yliruka, Laura (1998) *Kuinka sosiaalityö pysyisi rehellisenä itselleen?* *FinSoc news* 1998 (2), 5–7.